

LUBRIS

We know
books

ION CREANGĂ

Amintiri din copilărie Povești și povestiri

*Ediție îngrijită, tabel cronologic și note de
Gabriela Gîrmacea*

București, 2024

Cuprins

Amintiri din copilărie	8
Acul și barosul	86
Inul și cămeșa	89
Prostia omenească	92
Capra cu trei iezi	96
Soacra cu trei nurori	105
Dănilă Prepeleac	114
Punguța cu doi bani	128
Povestea porcului	132
Povestea lui Harap-Alb	147
Povestea lui Stan-Pățitu'	199
Fata babei și fata moșneagului	221
Moș Nichifor Coțcariul	228
Făt-Frumos, fiul iepei	246
Ivan Turbincă	259
Povestea unui om leneș	275
Ursul păcălit de vulpe	277
Popa Duhu	280
Păcală	286
Moș Ion Roată și Unirea	289
Moș Ion Roată și Cuza Vodă	293
Cinci pâni	299

Dedicație domnișoarei L.M.¹**I²**

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii.

Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica³, de vuia satul de vatale⁴ în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporeni⁵ ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai pomi s-au pus în țințirim, care era îngrădit cu zăplaz⁶ de bârne, streșinit cu șindilă, și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală; și-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Iliaoai, dascălul bisericii, un holtei⁷ zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime

¹ Livia Maiorescu, fiica criticului literar Titu Maiorescu.

² Partea I a fost publicată în revista *Convorbiri literare* în ianuarie 1881.

³ Piesă de lemn la războiul de țesut, de formă lunguiață, care servește la introducerea firului de bătătură în rostul urzelii.

⁴ Vătală, vatale – organ mobil al războiului de țesut, care susține spata și permite dirijarea suveicii prin rost, menținerea paralelă a firelor de urzeală și îndesarea firului de bătătură.

⁵ Poporan, poporeni – săteni.

⁶ Zăplaz, zăplazuri – gard din scândură.

⁷ Holtei – bărbat necăsătorit.

de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiat prizărit¹, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie² de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pomenim într-una din zile că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat de dascăl, care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului Calul Bălan și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală, cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de școală nouă, un drăguț de biciușor de curele, împletit frumos, și părintele îi pune nume Sfântul Nicolai, după cum este și hramul bisericii din Humulești... Apoi, pofteste pe moș Fotea că, dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa, din când în când, câte unul, și ceva mai grosuț, dacă se poate... Bădița Vasile a zâmbit atunci, iară noi, școlarii, am rămas cu ochii holbați³ unii la alții. Și a pus părintele pravilă⁴ și a zis că în toată sâmbăta să se procitească⁵ băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână; și câte greșeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșeală să-i ardă școlarul câte un Sfânt Nicolai. Atunci, copila părintelui, cum era sprintară și plină de incuri⁶, a bufnit în râs. Păcatul ei, sârmana!

— Ia, poftim de încălecă pe Balan, jupâneasă! zise părintele, de tot posomorât, să facem pocinog⁷ Sfântului Nicolai cel din cui.

Și, cu toată stăruința lui Moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara⁸, și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămașa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas

¹ Pipernicit – nedezvoltat, firav, debil, pipernicit.

² Zgâtie, zgâtii – vioaie, zglobie.

³ Cu ochii larg deschiși.

⁴ Pravilă, pravile – regulament.

⁵ A prociti – a examina, a asculta, a evalua.

⁶ Inc, incuri – poftă de râs, de zburdălnicii.

⁷ Pocinog, pocinoage – început.

⁸ A mânca papară – a fi bătut, pedepsit.

înlemniți. Iar părintele, ba azi, ba mâine, aducând pitaci¹ și colaci din biserică, a împărțit la fiecare, de ne-a împlânzit și treaba mergea strună; băieții schimbau tabla în toate zilele și sâmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, așa, câteodată; căci, din bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută² și buchile³ scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătăji⁴, de la trătăji la ceaslov⁵, ș-apoi, dă, Doamne, bine! În lipsa părintelui și a dascălului intram în țințerim, țineam ceaslovul deschis și, cum erau filele cam unse, trăgeau muștele și bondarii la ele, și, când clămpăneam⁶ ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată; potop era pe capul muștelor! Într-una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele și, când le vede așa sângerate cum erau, își pune mâinile în cap de necaz. Și, cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Balan și a ne mângâia cu Sfântul Ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pățimit.

Nu trece mult după asta, și-ntr-o zi, prin luna lui mai, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul⁷, că mai bine nu i-oi zice, să pună pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiat mai mare și înaintat în învățătură până la genunchiul broaștei⁸, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă⁹, pentru că nu-mi da pace să prind muște... Și Nică începe să mă asculte; și mă ascultă el, și mă ascultă, și unde nu s-apucă de însemnat la greșeli cu ghiotura¹⁰ pe o draniță¹¹: una, două, trei, până la douăzeci și

¹ Pitac, pitaci – ban de valoare mică.

² Semnul crucii tras la începutul abecedarului.

³ Buche, buchi – a doua literă a alfabetului chirilic.

⁴ Carte scrisă de mână care se folosea ca abecedar.

⁵ Carte bisericească cuprinzând anumite rugăciuni și cântări pentru diferite ceasuri ale zilei și care servea cândva și ca abecedar.

⁶ A clămpăni – a produce un zgomot specific prin lovirea a două obiecte (dure), prin închiderea violentă a unei uși, a unui capac, de papuci în mers etc.

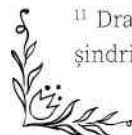
⁷ Tânt – neghiob.

⁸ Până la genunchiul broaștei – foarte puțin.

⁹ Bleandă, blende – hrânci, îmbrânceană, ghiont, izbitură.

¹⁰ Cu ghiotura – în număr, în cantitate mare; fără nicio deosebire; cu grămada.

¹¹ Draniță, dranițe – fiecare dintre scândurelele subțiri de lemn de brad, mai mari decât șindrila, cu care se acoperă unele case țărănești.

nouă. Măi!!! S-a trecut de șagă¹, zic eu în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat și câte au să mai fie! Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... Ei, ei! Acu-i acu'. Ce-i de făcut, măi, Nică? Îmi zic eu în mine. Și mă uitam pe furiș la ușa mântuirii și tot scăpăram din picioare, așteptând cu neastâmpăr să vină un lainic² de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată; și-mi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Balan și de blagoslovenia³ lui Nicolai, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul Sfânt Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiat în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies repede și nu mă mai încurc primprejurul școlii, ci o iau la sănătoasa spre casă. Și, când mă uit înapoi, doi hojmălăi⁴ se și luaseră după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu intru acasă, ci cotigesc⁵ în stânga și intru în ograda unui megieș⁶ al nostru, și din ogradă în ocol⁷, și din ocol în grădina cu păpușoi, care erau chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine; și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în țărână la rădăcina unui păpușoi. Și Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmălău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui⁸. Și, de la o vreme, nemaiauzind nicio foșnitură de păpușoi, nicio scurmătură de găină, am țâșnit odată cu țărna-n cap, și tiva⁹ la mama acasă și am început a-i spune cu lacrimi că nu mă mai duc la școală, măcar să știu bine că m-or omori!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțeles cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală. „Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învățătură, zicea părintele; doar ai trecut de bucheludeazla și bucherițazdra¹⁰.

¹ Șagă, șăgi – glumă.

² Lainic, lainici – om care umblă fără rost.

³ Blagoslovenie, blagoslovenii – binecuvântare (aici cu sens ironic).

⁴ Hojmalău, hojmalăi – om voinic, înalt și fără minte.

⁵ A cotigi – a schimba direcția, a coti.

⁶ Megieș, megieși – vecin.

⁷ Ocol, ocoale – loc împrejmuit unde stau vitele.

⁸ A găbui – a prinde, a inhăța.

⁹ Fuga!

¹⁰ Referire la primele lecții din alfabet.

Ești acum la ceaslov și mâine-poimâine ai să treci la psaltire¹, care este cheia tuturor învățăturilor, și, mai știi cum vine vremea? Poate să te faci și popă aici, la Biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată ș-oi vedea eu pe cine mi-oî alege de ginere.”

Hei, hei! Când aud eu de popă și de Smărăndița popii, las muștele în pace și-mi iau alte gânduri, alte măsuri. Încep a mă da la scris și la făcut cădelnița în biserică și la ținut isonul², de parcă eram băiat. Și părintele mă ia la dragoste și Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții și altă făină se macină acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răgușit, balcâz³ și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Dar nu-i cum gândește omul, ci-i cum vrea Domnul. Într-una din zile, și chiar în ziua de Sfântul Foca, scoate vornicul⁴ din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. Și bădița Vasile n-are ce lucra? Hai și noi, măi, băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă, când a trece pe aici, că satul nostru e mai leneș decât alte sate. Și ne luăm noi de la școală și ne ducem cu toții. Și care săpau cu cazmalele⁵, care cărau cu tărăboanțele⁶, care cu căruțele, care cu covețile, în sfârșit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic-a Petricăi, cu paznicul, vătămănu⁷ și câțiva nespălați de mazili⁸ se purtau printre oameni de colo până colo, și când deodată numai iaca vedem în prund câțiva oameni clăie peste grămadă, și unul din ei mugind puternic. „Ce să fie acolo?” ziceau oamenii, alergând care de care din toate părțile.

¹ Psaltire, psaltiri – carte bisericească de ritual care cuprinde cei 151 de psalmi atribuiți regelui David și care face parte din Vechiul Testament.

² A ține isonul – a acompania o melodie.

³ Diform, hidos, hâd, pocit, schimonosit, slut, strâmb, urât.

⁴ Funcționar în administrația comunelor rurale, însărcinat cu distribuirea corespondenței, convocarea sătenilor la adunări, anunțarea știrilor etc.

⁵ Cazma, cazmale – unealtă de săpat pământul, asemănătoare cu lopata, alcătuită dintr-o lamă metalică, ușor concavă, cu muchie ascuțită, fixată la o coadă dreaptă de lemn.

⁶ Tărăboanță, tărăboanțe – roabe.

⁷ Vătămănu, vătămăni – conducătorul unui sat (aparținând domnitorului), ajutor al vornicului, însărcinat cu strângerea dărilor.

⁸ Mazil, mazili – persoană însărcinată cu strângerea birurilor; vătășel în slujba boierilor, plătit din banii birului.

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul¹, îl cetluiau² acum zdrăvăn și-l puneau în cătușe, să-l trimită la Piatra... Iaca pentru ce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Așa, cu amăgele, se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste... Afurisită priveliște mai fu și asta! Flăcăii ceilalți pe dată s-au făcut nevăzuți, iară noi, copiii, ne-am întors plângând pe la casele noastre. „Afurisit să fie câinerul de vornic și cum a ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima Sfântul Foca de astăzi, lui și tuturor părașilor săi!” blestemau femeile din sat, cu lacrimi de foc, în toate părțile. Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băiatul la Piatra, bocindu-l ca pe un mort! „Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii, zicea bădița Vasile mângâind-o; și în oaste trăiește omul bine, dacă este vrednic. Oștean a fost și Sfântul Gheorghe, și sfântul Dimitrie, și alți sfinți mucenici, care au pățimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi și noi ca dânșii!”

Ei, ei! Pe bădița Vasile l-am pierdut; s-a dus unde i-a fost scris. Și părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădița Vasile, cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. Era în sat și dascălul Iordache, fârnâitul³ de la strana mare, dar ce ți-i bun? Știa și el glasurile pe dinafară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea de bătrân ce era; și-apoi, mai avea și darul suptului⁴... Așadar, școala a rămas pustie pentru o bucată de vreme, și câțiva dintre noi, care ne țineam de părintele Ioan, calea-valea⁵: biserica deschide pe om. Duminicile bâzâiam la strană, și hârști! câte-un colac! Și, când veneau cele două ajunuri, câte treizeci-patruzeci de băieți fugeau înaintea popii, de rupeam omătul de la o casă la alta, și la Crăciun nechezam ca mânjii, iar la Bobotează strigam chiraleisa⁶ de ciocotea satul. Și, când ajungea popa, noi ne așezam în două rânduri și-i deschideam calea, iară el își trăgea barba și zicea cu mândrie către gazdă:

¹ A prinde cu arcanul – a lua cu forța în armată.

² A cetlui – a lega strâns, fedeleș.

³ Care vorbește pe nas, fornăit.

⁴ A avea darul suptului – a fi bețiv.

⁵ Binișor, suportabil.

⁶ Doamne, miluiește!

— Aștia-s mânăjii popii, fiule. Niște zile mari ca aceste le așteaptă și ei, cu mare bucurie, tot anul. Gătitu-le-ați ceva bob fiert, găluște, turte cu julfă¹ și vărzare²?

— Gătit, cinstite părinte; poftim de ne blagosloviți casa și masa și poftim de mai ședeți, să ne șadă pețitorii³.

Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa, ș-apoi, aține-te, gură! Vorba 'ceea: „De plăcinte râde gura, de vărzare, și mai tare”.

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul! Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit așa de tare și am răsturnat masa omului, cu bucate cu tot, în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de rușine. Dar el tot cu bunătate:

— De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor; însă mai multă băgare de seamă nu strică!

Apoi, la hramul bisericii se ținea praznicul⁴ câte-o săptămână încheiată, și numai să fi avut pânțece⁵ unde să pui coliva și bucatele, atât de multe erau. Și dascăli, și popi, și vlădici⁶, și de tot soiul de oameni, din toate părțile, se adunau la hramul bisericii din Humulești, și toți ieșeau mulțumiți. Ba și pe la casele oamenilor se ospătau o mulțime de străini. Și mama, Dumnezeu s-o ierte, strașnic se mai bucura când se întâmplau oaspeți la casa noastră și avea prilej să-și împartă pâinea cu dânsii.

— Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. Că, oricum ar fi, tot îs mai aproape dinții decât părinții. S-au văzut de acestea!

Și când învățam eu la școală, mama învăța cu mine acasă și citea acum la ceaslov, la psaltire și Alexandria mai bine decât mine, și se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.

Din partea tatei, care ades îmi zicea în bătaie de joc: „Logofete, brânza-n cui, lapte acru-n călămări, chiu și vai prin buzunări!”, puteam să

---

¹ Turtă de făină din sâmburi de bostan sau cânepă fiartă la foc mic.

² Vărzare, vărzări – plăcintă umplută cu varză, cu ceapă, mărar, știr etc.

³ În casele unde erau fete de măritat exista o superstiție. Musafirii erau poftiți să stea ceva mai mult timp, ca fetele să aibă pețitori. Dacă musafirii se grăbeau, gazdele credeau că astfel vor fi alungați pețitorii.

⁴ Ospăț în cinstea unei sărbători.

⁵ Burtă.

⁶ Vlădică, vlădici – episcop ortodox.

cărlani¹ și să-mi dea ajutor la trebi, după cât îl ajută puterea. Iarna, pe gheață și la săniuș. Tu, cu școala ta, l-ai deprins cu nărav. Când s-a face mai mărișor, are să înceapă a-i miroși a catrință și cu astă rânduială n-am să am folos de el niciodată.

Și după cum am cinste a vă spune, multă vorbă s-a făcut între tata și mama pentru mine, până ce a venit în vara aceea, pe la august, și cinstita holeră de la '48 și a început a secera prin Humulești în dreapta și în stânga, de se auzea numai chiu și vai în toate părțile. Și eu, neastâmpărat cum eram, ba ieșeam la pârleaz, când trecea cu mortul pe la poarta noastră, și-l boscorodeam cu cimilitura²:

*Chițigaie, gaie, ce ai în tigaie?
Papa puilor duc în valea socilor.
Ferice de gangur, că șede într-un vârful de soc
Și se roagă rugului și se-nchină cucului!
Nici pentru mine, nici pentru tine,
Ci pentru budihacea³ de la groapă,
Să-i dai vacă de vacă și doi boi să tacă,*

ba îl petreceam până la biserică și apoi veneam acasă cu sânul încărcat de covrigi, mere turture⁴, nuci poleite, roșcove și smochine din pomul mortului, de se încruceau tata și mama când mă vedeau cu dânsele. Și ca să mă scape de belea, m-au trimis la stână în dumbrava Agapiei, lângă podul Cărăgiței, unde erau și oile noastre, să șed acolo până s-a mai potoli boliștea. Însă peste noapte a și dat holera peste mine și m-a frământat și m-a zgârcit cărcel; și-mi ardea sufletul în mine de sete, și ciobanii și baciul habar n-aveau de asta, numai se întorceau pe ceea parte în țipetele mele și horăiau⁵ mereu. Iară eu mă târâiam cum puteam până la fântână, în dosul stânei, și pe nimică pe ceas beam câte-un cofăiel⁶ întreg de apă. Pot zice că în noaptea aceea la fântână mi-a fost masul⁷ și n-am închis ochii nici

¹ Miel sau ted după înțarcare până la vârsta de circa un an.

² Creație populară, uneori în versuri, cu caracter alegoric și metaforic, care cere identificarea unui obiect sau a unei ființe.

³ Arătare, monstru, pocitanie, pocitură.

⁴ Mere turture – varietate de mere acre la gust.

⁵ A horăi – a sforăi.

⁶ Cofită, donicioară.

⁷ Mi-a fost popasul.

cât ai scăpăra din amnar¹. Abia despre ziua s-a îndurat Vasile Bordeianu, strungarul nostru, de s-a dus în Humulești, cale de două ceasuri cu piciorul, și a înștiințat pe tata, de a venit cu căruța și m-a luat acasă. Și pe drum, neconținut ceream apă, iar tata mă amâna cu momele de la o fântână la alta, până a dat Dumnezeu de am ajuns în Humulești. Și, când colo, doftorii satului, moș Vasile Țandură și altul, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă și prăjeau pe foc într-un ceain mare niște hoștine² cu său³; și după ce mi-au tras o frecătură bună cu oțet și leuștean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoștinele fierbincioase pe o pânzătură și m-au înfășat cu ele peste tot, ca pe un copil; și nu pot ști cât a fi trecut la mijloc până ce am adormit mort, și d-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit, sănătos ca toți sănătoșii; Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său! Și, vorba 'ceea: „Lucrul rău nu piere cu una, cu două”. Până-n seară, am și colindat mai tot satul, ba și pe la scăldat am tras o raită, cu prietenul meu Chiriac al lui Goian, un lainic și un pierde-vară ca și mine. Dar tata nu mi-a mai zis atunci nimica; m-a lăsat în voia mea pentru o bucată de vreme.

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei, să mă dea undeva la școală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

— Lui dascălul Vasile a Vasilcăi îi plăteam numai câte un sorocovăț pe lună. Iar postoronca⁴ de dascălul Simeon Fosa din Țuțuieni, numai pentru că vorbește mai în tâlcuri decât alții și sfârcăiește⁵ toată ziua la tabac, cere câte trei husăși⁶ pe lună; auzi vorbă! Nu face băiatul ista atâția husăși, cu straie cu tot, câți am dat eu pentru dânsul până acum!

Când a mai auzit mama și asta, s-a făcut foc.

— Sărmane omule! Dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi? Când tragi sorocoveții⁷ la musteață, de ce nu te olicăiești⁸ atâta? Petre

¹ Cât ai scăpăra din amnar – cât ai clipi din ochi, repede.

² Tescovină. Ceea ce rămâne după stoarcerea strugurilor.

³ Grăsime animală.

⁴ Postoroncă, postoronci – epitet dat unui om de nimic.

⁵ A sfârcăi – a trage cu putere aerul pe nas.

⁶ Husăș, husăși – numele unei vechi monede ungurești de argint, care a circulat și la noi, mai ales în Transilvania, în veacul trecut. Humuleștiul era într-o zonă apropiată de graniță, deci moneda circula și în acea zonă.

⁷ Sorocovăț, sorocoveți – veche monedă de argint, a cărei valoare a variat în decursul timpului.

⁸ A se olicăi – a se văita, a se tângui.

Todosificăi, crășmarul nostru, așa-i că ți-a mâncat nouă sute de lei? Vasile Roibu din Bejeni, mai pe-atâția, și alții câți? Ruștei lui Valică și Măriucăi lui Onofrei găsești să le dai și să le răsdați? Știu eu, să nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci să dormi! Și pentru băiat n-ai de unde da? Măi, omule, măi! Ai să te duci în fundul iadului și n-are să aibă cine te scoate, dacă nu te-i sili să-ți faci un băiat popă! De spovedanie fugi ca dracul de tămâie¹. La biserică mergi din Paști în Paști. Așa cauți tu de suflet?

— Ian taci, măi, femeie, că biserica-i în inima omului și dacă voi muri, tot la biserică am să șed, zise tata; nu mai face și tu atâta vorbă, ca fariseul cel fățarnic. Bate-te mai bine cu mâna peste gură și zi ca vameșul: „Doamne, milostiv fii mie, păcătoasei, care-mi tot îmbăllozez gura² pe bărbat degeaba”.

În sfârșit, cât s-a bălăbănit³ mama cu tata din pricina mea, tot pe-a mamei a rămas; căci într-o duminică, prin cărneleaga⁴, a venit tatul mamei, bunicu-meu David Creangă din Pipirig, la noi și, văzând cearta iscată între tata și mama din pricina mea, a zis:

— Las', măi Ștefane și Smărănducă, nu vă mai îngrijiți atâta; că azi e duminică, mâine luni și zi de târg, dar marți, de-om ajunge cu sănătate, am să iau nepotul cu mine și am să-l duc la Broșteni, cu Dumitru⁵ al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la școala lui Baloș, și-ți vedea voi ce-a scoate el din băiat; că de ceilalți băieți ai mei, Vasile și Gheorghe, am rămas tare mulțumit cât au învățat acolo. De douăzeci și mai bine de ani, de când port vornicia în Pipirig, am dus-o cam anevoie numai cu răbușul⁶. Ce folos că citesc orice carte bisericească; dacă nu știi a însemna măcar câtuși de cât, e greu. Însă de când mi-au venit băieții de la învățătură, îmi țin socoteala ban cu ban și huzuresc⁷ de bine; acum zic și eu că poți duce vornicia pe viață, fără să te simți. Zău, mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala 'ceea a lui, cine vrea să înțeleagă! Și, Doamne, peste ce profesor

¹ A fugi ca dracul de tămâie – a se teme foarte tare de ceva.

² A-și îmbălloza gura – a-și umple gura de salivă.

³ A se bălăbăni – a se certa.

⁴ Săptămâna înainte de harți.

⁵ Este vorba despre fratele mic al mamei, vărul lui Nică.

⁶ Răboj, răbojuri – calcul, socoteală.

⁷ A huzuri – a fi lipsit de griji; a se simți foarte mulțumit, a o duce bine.

înțelept și iscusit a dat! Așa vorbește de blând și primește cu bunătațe pe fiecare, de ți-i mai mare dragul să te duci la el! Ferice de părinții care l-au născut, că bun suflet de om este, n-am ce zice! Și mai ales pentru noi, țărani munteni, este o mare facere de bine. Când am venit eu cu tata și cu frații mei, Petrea și Vasile și Nică, din Ardeal în Pipirig, acum șazeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Baloș în Moldova? Doar la Iași să fi fost așa ceva și la Mănăstirea Neamțului, pe vremea lui mitropolițu' Iacob, care era oleacă de cimotoie¹ cu noi, de pe Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamțului, bunicul mâne-ta, Smărandă, al cărui nume stă scris și astăzi pe clopotul bisericii din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal știa puțină carte, ca și mine; și apoi, a pribegit de-acolo, ca și noi, s-a tras cu bucatele încoace, ca și moș Dediu din Vânători și alți mocani, din pricina papistășiei² mai mult, pe cât știu eu. Și atât era de cuprins, de s-au umplut munții: Hălăuca, Piatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul și Boampele, până dincolo peste Pătru-Vodă, de turmele și tamazlăcurile³ lui. Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare. Și se dusesse vestea în toate părțile despre bunătațe și bogăția sa. Până și Vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, și întrebându-l cu cine mai ține atâta amar de bucate, el ar fi răspuns: „Cu cei slabi de minte și tari de virtute, Măria Ta”. Atunci, Vodă nu s-a putut stăpâni de mirare, spunând: „Ia, aista-i om, zic și eu; de-ar fi mulți ca dânsul în domnia mea, puțină lipsă ar duce țara la nevoi!” Și l-a bătut Vodă cu mâna pe umăr, zicându-i: „Moșule, să știi că de azi înainte ești omul meu și la domnie ți-i deschisă ușa orișicând”.

Și de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omul lui Vodă, încât și până astăzi un deal, în partea despre Plotunul, unde era mai mult așezarea lui Ciubuc, se cheamă Dealul Omului.

Pe acest deal, Smarandă, am fugit în vremea zaverii⁴, cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan, de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu volintirii la Secu și apoi se îndreptară spre Pipirig, după jefuit. Iar pe soră-ta Ioana, de grăbit ce-am fost, o uitasem acasă, pe prispă, în

¹ Cimotoie, cimotii – rudă, neam.

² Papistășie – catolicism.

³ Tamazlăc, tamazlăcuri – cireadă, turmă.

⁴ Zaveră, zaverie – nume dat Revoluției de la 1821 împotriva stăpânirii turcești (cu ramificație și în Țările Române).

albiuță. Și mă-ta, când a dat de copilă că nu-i, a început a-și smulge părul din cap și a boci înădușit, zicând: „Vai de mine și de mine, copila mea, au străpuns-o turcii!”

Eu însă m-am suit în vârful unui brad și, cum am văzut că apucă turcii spre Plotunul, m-am azvârlit fără sine¹ pe părul unui cal, am alergat acasă și, când colo, am găsit copila teafără, însă răsturnată cu albiuța de niște porci, care grohăiau împrejurul ei, cât pe ce să o rupă. Iar pe la capătul albiuței am găsit câteva rubele puse de turci, se vede, la capul copilei. Atunci, am luat copila și, de bucurie, nici nu știu când am ajuns cu dânsa la mă-ta, în Dealul Omului. Și, după ce mi-am venit puțin în sine, am zis și eu în amărăciune, ca mulți înainte de mine: cei care n-au copii nu știu ce-i necazul. Bună minte mai au unii, în felul acesta, de nu se însoară! Și unul dintr-aceștia a fost și Ciubuc mocanul, care, neavând femeie, nici copii, ce i-a venit mai târziu, de evlavia cea multă ce avea, sau din alte împrejurări, a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului și el s-a călugărit, mai cu toți haidăii² lui, făcând multe pomeniri cât a fost în viață. Iar astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească! Căci și noi ca mâine avem a ne duce acolo! Așa-i că voi habar n-aveți de toate aceste, de nu v-aș fi spus eu? zise bunicul oftând.

Nu-i rău, măi, Ștefane, să știe și băiatul tău oleacă de carte, nu numai-decât pentru popie, cum chitește³ Smaranda, că și popia are multe năcă-fale⁴, e greu de purtat. Și decât n-a fi cum se cade, mai bine să nu fie. Dar cartea îți aduce și oarecare mângâiere. Eu, să nu fi știut a citi, de mult aș fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Însă deschid *Viețile Sfinților* și văd atâtea și atâtea și zic: „Doamne, multă răbdare ai dat aleșilor tăi!” Ale noastre sunt flori la ureche pe lângă cele ce spune în cărți. Și-apoi, să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărți culegi multă înțelepciune și, la dreptul vorbind, nu ești numai așa, o vacă de muls pentru fiecare. Băiatul văd că are ținare de minte și, numai după cât a învățat, cântă și citește cât se poate de bine.

¹ Fără sine – neechilibrat, nechibzuit.

² Haidău, haidăi – om fără căpătâi.

³ A chiti – a judeca, a gândi.

⁴ Nacafa, nacafale – neajunsuri.

De aceste și altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama și cu tata, mai toată noaptea, duminică spre luni și luni spre marți; căci la noi mânea¹ când venea din Pipirig la târg să-și cumpere cele trebuitoare. Iar marți dis-diminează puse tarnițele² și desagii³ pe cai și, legându-i frumușel cu căpăstrul: pe cel de-al doilea de coada celui întâi, pe cel de-al treilea de coada celui al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui al treilea, cum îi leagă muntenii, a zis:

— Ei, măi Ștefane și Smărănducă, mai rămâneți cu sănătate, că eu dusu-m-am. Hai, nepoate, gata ești?

— Gata, bunicule, haidem, zisei, necăjindu-mă cu niște costițe de porc afumate și cu niște cârnați fripți, ce mi-i pusese mama dinainte.

Și, luându-mi rămas-bun de la părinți, am purces⁴ cu bunicul spre Pipirig. Și era un pui de ger în dimineța aceea, de crăpau lemnele! Și din sus de Vânători, cum treceam puntea peste apa Neamțului, bunicul în urmă, cu caii de căpăstru, și eu înaintea, mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozană cât mi ți-i băiatul! Noroc de bunicul! „Și scroambe⁵ ies-tea a voastre îs pocite”, zise el scoțându-mă repede, murat până la piele și înghețat hăt bine, căci năboise⁶ apa în toate părțile; și iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuseră bocnă. „Opinca-i bună, săraca! Îți șede piciorul hodinit și la ger huzurești cu dânsa.” Și până a vorbit aceste, eram și învelit într-o sarică⁷ ghițoasă⁸ de Cașina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum, și hai la Pipirig. Și când m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un pui de bogdaproste⁹, cât pe ce să se prăpădească plângând. Încă n-am văzut așa femeie, să plângă de toate cele: era miloasă din cale-afară¹⁰. Carne de vită nu mânca în viață, tot din astă

¹ Poposea.

² Tarniță, tarnițe, – șa țărănească.

³ Desagă, desagi – traistă.

⁴ A purcede – a pleca la drum.

⁵ Scroambă, scroambe – cizmă grosolană sau nepotrivită pe picior; încălțăminte foarte uzată.

⁶ A năboi – a se revărsa.

⁷ Sarică, sarici – manta țărănească lungă și mițoasă pe dinafară, țesută din fire groase de lână, pe care o poartă oamenii de la munte, mai ales ciobanii.

⁸ Lățoasă.

⁹ Ca un pui de bogdaproste – nenorocit, prăpădit.

¹⁰ Formă de superlativ absolut: foarte miloasă.

